HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הא לאו הכי הדר בעיניה אמר רב יוסף מריש שמו עליו דתניא [1]צלעות הבית אלו המלטטין והעובים אלו המרישות רבי זירא אמר [א]שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוי שינוי ושינוי השם שאינו חוזר לברייתו מי הוי (א)שינוי והרי צינור דמעיקרא קציצתא והשתא צינורא ותניא (ב)[ב]צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה ואי אמרת שינוי השם מילתא היא אפי׳ קבעו ולבסוף חקקו נמי ליפסל (ג)שאני שאיבה [ג]דמדרבנן היא אי הכי אפילו דרישא נמי התם איכא תורת כלי עליו בתלוש הכא אין תורת כלי עליו בתלוש מיתיבי (ד)[ד]הגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר אמרי התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש אמר רב חסדא א״ר יונתן מניין לשנוי שהוא קונה שנאמר [2]והשיב את הגזלה (ה)מה ת״ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי האי אשר גזל מיבעי (ו)[ה]למעוטי גזל אביו שאינו מוסיף חומש על גזל אביו א״כ (ז)ניכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל למה לי למכתב ש״מ תרתי ואיכא דאמרי אמר רב חסדא א״ר יונתן מניין לשנוי (ח)שאינו קונה שנאמר והשיב את הגזילה מ״מ והא כתיב אשר גזל ההוא מיבעי ליה (ט)על גזילו שלו מוסיף חומש ואין מוסיף חומש על גזל אביו: אמר עולא מניין ליאוש שאינו קונה שנאמר [3]והבאתם גזול את הפסח ואת החולה (י)גזול דומיא דפסח מה פסח דלית ליה תקנתא כלל

אף

צלעות הבית והעובים. קרא כתיב גבי בית עולמים: **המלטטים.** המלטי כדאמרינן בהשותפין (ב״ב דף ו.) שנותנים נסרים סביב פתחי חלונות ופתחין ובמקום חורי קיבוע הקורות: **אלו המרישות.** אלמא בתר הכי קרי להו נמי מרישות: **ר׳ זירא אמר.** מריש היינו טעמא דלא מקניא בשינוי השם משום דחוזר לברייתו הוא אם יסתר הוי כשורה כדמעיקרא °אבל אברזין תו לא מקרי משכא: **דמעיקרא קילפתא.** שקודם שחקקו נקרא קילפת עץ בעלמא: **ולבסוף קבעו.** והמשיך בו מי גשמים או מי נהר למקוה פסלו משום מים שאובין: **קבעו ולבסוף חקקו.** לאו כלי הוא אלא ארעא סמיכתא היא: **שאיבה.** מה שמקוה נפסל בג׳ לוגין מים שאובין מדרבנן הוא: **אנס.** חמסן דיהיב דמי: **הקדישן הקדש.** ואסור ליהנות: **ותרומתן.** אסור לזרים. אלמא קני ליה לגזילה ביאוש: **על גזל אביו.** בהגוזל (לקמן ד׳ קד:) מפרש לה אפילו נשבע אביו לשקר אבל אקרן מחייב ליה קרא כדאמרינן התם: **את גזילו.** וממילא אימעוט גזל אביו:

ה״ג

הא לאו הכי הדרא בעיניה. וקשה מריש כיון שבנאו בבירה מתייאשים הבעלים ממנו וא״ת דמשמע דלא מקשה אלא לרב יוסף אדרבה כ״ש דקשה לרבה טפי דלדידיה יאוש גרידא קני ולמאי דמשני דמריש שמו עליו אכתי תקשה לרבה דמהכא משמע דיאוש לא קנה ונראה לפרש דבלא יאוש איירי ולהכי פריך לרב יוסף א״א בשלמא דשינוי השם לא כלום הוא שפיר אלא אי אמרת דשינוי השם קטן עם יאוש קני א״כ שינוי השם גדול כי האי דמריש יש לו לקנותו בפני עצמו וכן משמע לעיל דשינוי השם חשוב גרידא קני דפריך גבי גנב טלה ונעשה איל ונקניה בשינוי השם דהוי שינוי השם חשוב ועוד יש לומר דבכל מקום הוי שינוי השם גרידא קני לרב יוסף בלא יאוש ולכך יש להועיל לו במריש בלא יאוש דמה שצריך יאוש בעורות לאו משום קנין דקנין הוי משום שינוי השם לחודיה והיאוש אין צריך אלא כדי שיועיל מחשבת יחודו לשוייה אברזין דאם לאו היאוש אין כאן שינוי השם וכן בהקדש בעי עמו יאוש שאם אין יאוש אין שם הקדש חל עליו ואין כאן שינוי השם וכן שינוי רשות אם אין יאוש אין שינוי רשות אבל מריש בלא יאוש נמי איכא שינוי השם ויש לו להועיל בפני עצמו וכן גבי טלה ונעשה איל דאמרי׳ לעיל וניקני בשינוי השם: **צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה.** כשיש לו לבזבז מד׳ רוחותיו איירי שאם הוא פרוץ אפי׳ מרוח אחד לא היה פוסל המקוה כדמוכח במסכת מקואות (פ״ד מ״ד) דדוקא טבלא שיש לה לבזבז פוסל והר״י מסימפונ״ט פירש דאפילו פרוץ מכל רוחות איירי כדרך צנור וכגון שחטטו לקבל צרורות שלא יעכבו את הגשמים כי ההיא דפ״ד דמקואות (מ״ג) החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא ובשל חרס ברביעית וא״ת א״כ מאי קאמר מעיקרא קילפתא והשתא צנור דמשמע דאפי׳ קבע תחילה יש לפסול המקוה לפי שמשתנה והלא אין משתנה שמו ע״י חקיקה והלא אין משתנה שמו ע״י חטיטה שעושה לקבל צרורות דאותה היא שגורמת לפסול את המקוה וי״ל כיון שמשתנה שמו ע״י (י)חטיטה יש לחשבו כתלוש והחטיטה שעושה כאילו עושה אותה בתלוש: **שאני שאיבה דרבנן.** מפורש בפרק המוכר [את] הבית (ב״ב ד׳ סו. ושם ד״ה מכלל): **הגנב והגזלן.** בהגוזל בתרא (לקמן קיד.) פריך אי רבנן קשה גזלן אי רבי שמעון קשה גנב ומשני לה שפיר: **מעיקרא טיבלא.** ואע״ג דשינוי החוזר לברייתו על ידי שאלה כדאמרינן בהאשה רבה (יבמות ד׳ פח.) ובסוף הנודר מן הירק (נדרים ד׳ נט.) מ״מ לא חשיב להו שינוי החוזר לברייתו כיון דלא שכיחא: **מעיקרא חולין והשתא הקדש.** בקדשים שאין חייב באחריות לא הוה צריך ליתן טעם זה דיש כאן שינוי רשות אלא בעי לאוקומי אפי׳ בחטאת ובאשם ואע״ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן (א) מכל מקום שינוי השם יש כאן: **אמר עולא מניין ליאוש שאין קונה.** משמע הכא דסבר עולא דיאוש לא קני וכן בהניזקין (גיטין ד׳ נה. ושם ד״ה מאי) דאמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אין מכפרת מ״ט יאוש כדי לא קני וקשה לר״ת דבהגוזל בתרא (לקמן ד׳ קיד.) גבי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן דגנב וגזלן קאמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד״ה יאוש קני ואור״ת דבכל מקום יאוש קונה רק לענין קרבן משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ומביא ראיה מההיא דהניזקין (גיטין ד׳ נה: ושם) דפריך התם לעולא מההיא דגנב והקדיש ואח״כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואין משלם ד׳ וה׳ ותני עלה כה״ג בחוץ ענוש כרת ואי אמרת יאוש לא קני כרת מאי עבידתיה והשתא בלאו ההיא דתני עלה הוה ליה למפרך מגופה דאי יאוש לא קני אם כן אין לו כח להקדיש ואמאי פטור מד׳ וה׳ הא לא טבח דהקדש אלא ודאי לכל מילי מודה עולא דיאוש קני רק לענין הקרבה ולהכי פריך מדתני עלה דבחוץ ענוש כרת אלמא ראוי לפתח אוהל מועד ועוד מייתי ראיה ר״ת מריש לולב הגזול (סוכה ד׳ ל. ושם) דפסלינן לולב הגזול אפי׳ בי״ט שני ומפרש רבי יוחנן משום מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם גזול את הפסח גזול דומיא דפסח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בשלמא לפני יאוש לאו דידיה היא אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש מ״ט לא לאו משום מצוה הבאה בעבירה משמע דסבר בכל דוכתי דיאוש קני רק לענין מצוה וקשה לר״י לפי׳ דאם כן מאי פריך לעיל אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול דלמא בקרבנו מודה רבה כמו עולא וכ״ת דסבר אביי אין חילוק כמ״ד בסוכה (שם). מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול דלית ליה טעמא דמצוה הבאה בעבירה הא ע״כ אית ליה דאי לאו הכי כי אמרת נמי יאוש לא קני תקשה ליה אמאי אסור להקריבו כיון דשם הקדש חל עליו כדאמר דהוי יאוש ושינוי השם אלא ודאי משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ועוד בההיא דגיטין (ד׳ נה: ושם) דבעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת הקדישה או משעת גניבה ומאי נ״מ לגיזותיה וולדותיה ואליבא דעולא בעי לה כדמוכח סוגיא דהתם ואי בעלמא קני הא ע״כ משעת יאוש גיזותיה וולדות דידיה הוו ע״כ נראה לר״י דבכל מקום לעולא יאוש לא קני והיא דהגוזל בתרא (לקמן ד׳ קיד.) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברזין ואע״ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמר לעיל דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום כיון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא (ב) היו לו קנוי קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה °כדמוכח בפרק לולב הגזול (סוכה ד׳ ל. ושם) דאמר להו רב להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן הנכרים לגזוז אינהו כו׳ ופריך ולקנינהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה תו לא הוי מצוה הבאה בעבירה ודוחק לומר דסבר כרבי יצחק בר נחמני דלא חייש התם למצוה הבאה בעבירה ועוד אמר התם (ד׳ לא.) האי כשורה דמטללתא עבדו ביה רבנן תקנתא מפני תקנת השבים וסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסל אלא משום מצוה הבאה בעבירה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כ״ש אי קנה קנין גמור והא דאמר בריש הגוזל קמא (לקמן ד׳ צד.) הרי שגזל סאה חטין טחנה לשה אפאה והריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ודחי ליה התם דמאי סבר בעלמא דשינוי קונה והכא משום מצוה הבאה בעבירה אע״ג דקנה קודם לכן לענין ברכה להזכיר שם שמים עליו ראוי להחמיר יותר אי נמי התם דחוי בעלמא הוא והשתא לעיל פריך אביי שפיר מקרבנו ולא הגזול דאי יאוש קנה אמאי מיפסל הא לא חשיב מצוה הבאה בעבירה כיון דקודם שהקדישה קנאה אלא ודאי יאוש גרידא לא קני אלא מחמת שהקדישה דה״ל יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם כדמסיק לבסוף ולכך מפסל משום דה״ל מצוה הבאה בעבירה ובהניזקין (גיטין ד׳ נה: ושם) נמי אי לא דתני עלה מגופה דברייתא לא מצי פריך לעולא דאע״ג דיאוש לא קני שפיר חל הקדש משום דה״ל יאוש ושינוי השם ואדרבה מגופה דברייתא הוי סייעתא לעולא דאי יאוש קני כי לא הקדיש נמי פטור מד׳ וה׳ דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר כדפריך מינה לקמן (ד׳ סח:) רבי יוחנן לריש לקיש דאמר יאוש קני ואדרבה תימה דלא פריך מינה לרב יהודה דפליג

התם

מסורת הש״ס

א) ס״א ושינוי השם מילתא היא והרי וכו׳ מהרנ״ש וכן הגיה הש״ג מוה׳ שכנא, ב) ב״ב סה: [תוספתא מקואו׳ פ״ד], ג) [ב״ב סו:], ד) לקמן קיד. [תוספתא תרומות פ״א], ה) לקמן קיב. [לעיל סו. וש״נ], ו) לקמן קד:, ז) גי׳ רש״ל כך נכתוב רחמנא והשיב את גזילו והשיב את הגזילה אשר גזל ל״ל, ח) [לקמן לד:], ט) תמורה ו., י) סוכה ל. [ע׳ תוספות לקמן קיא: ד״ה גזל], כ) נ״ל חקיקה, ל) ומיהו אם היה קנוי לו קודם ההקדש לא הוי חשיב מצוה הבאה בעבירה כדמוכח כו׳ כן הגי׳ מהרנ״ש וכן הוא בתוס׳ גיטין,

רבינו חננאל

ופריק רב יוסף שאני מריש ואף על גב שנבנה בבירה והוא בתוך הבניין, נקרא לא נשתנה שמו, דתניא צלעות הבית אלו המלטוסין, והעובין אלו המרישות, הנה בתוך הבניין עצמו נקראו מרישות. ר׳ זירא אמ׳ שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לאו שמיה שינוי. ואין הלכה כמותו, דבענן למימר הגוזל צמר וטואו ואף על פי שהוא חוזר לברייתו קנאו. ואקשינן, והרי צינור דמעיקרא נקרא קצצתא, חתיכה של עץ והשתא צינור, דתניא צינור שחקקו ולבסוף קבעו פסול וכול׳. ואו אמרת שינוי השם מילתא כי קבעו ולבסוף חקקו נמי כיון שנחקק נקרא צינור והצינור כולו אמאי לא פסיל. ופרקינן, שאני שאיבה דמדרבנן היא ולפיכך הקלו שלא תפסול השאיבה בעניין הזה את המקוה. וזו הלכה בתלמוד המוכר את הבית מכר את הדלת. ושנינו בתמורה פרק ראשון אין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון, ואמרינן בגמרא גג שיש בו כ״א סאה מי גשמים ממלא בכתף י״ט סאה ופותקו למקוה והן טהורין, שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה. מכלל דרבנן ברבייה ובהמשכה לא. אלא הכי דכי אתא רב דימי אמר ר׳ יוחנן שאיבה שהמשיכה כולה טהורה. ואקשינן, או הכי משום דהיקלו הוא אפילו חקקו ולבסוף קבעו לא ליפסול. ופרקינן, התם כיון שנקרא עליו שם, כלי נקרא והוא שם צינור, קודם שיקבענו, החמירו עליו. **מותבינן** מן הגנב ומן הגזלן. ומפרקינן, התם נמי איכא שינוי השם. **איכא דאמרי,** אמ׳ רב חסדא מנין לשינוי השם שאינו קונה, שנ׳ והשיב את הגזלה מכל מקום. והא כתיב אשר גזל, ההוא מיבעי לי, על גזל שלו מוסיף חומש ולא על גזל אביו. וקימא לן דשינוי השם קונה. **והא** דאמ׳ עולא אפילו אחר ייאוש לא קאני, הא אשכחן עולא דאמ׳ בהגוזל מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קנה.

לח א מיי׳ פ״א מהל׳ גניבה הל׳ ג ופ״ב מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ י סמג עשין עא עג טוש״ע ח״מ סי׳ שנ״ג סעי׳ א וסי׳ שם ס״ה:

לט ב מיי׳ פ״ו מהל׳ מקואות הל׳ ו סמג עשין רמח טוש״ע י״ד סי׳ רא סעי׳ לד וסעי׳ לו: [רב אלפס ב״ב פ״ד דף ק״ל ובשבועות פ״ב ד׳ רל״א]

מ ג מיי׳ שם פ״ד הל׳ ג סמג שם:

מא ד מיי׳ פ״ד מהל׳ תרומות הל׳ יא:

מב ה מיי׳ פ״ז מהל׳ גזלה הל׳ ג סמג עשין עג:

תורה אור השלם

1. וְחַלּוֹנִים אֲטֻמוֹת וְתִמֹּרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ אֶל כִּתְפוֹת הָאוּלָם וְצַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֻבִּים: יחזקאל מא כו

2. וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: ויקרא ה כג

3. וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה מַתְּלָאָה וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְיָ צְבָאוֹת וַהֲבֵאתֶם גָּזוּל וְאֶת הַפִּסֵּחַ וְאֶת הַחוֹלֶה וַהֲבֵאתֶם אֶת הַמִּנְחָה הַאֶרְצֶה אוֹתָהּ מִיֶּדְכֶם אָמַר יְיָ: מלאכי א יג

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מעיקרא חולין וכו׳ תורא דראובן. נ״ב לקמן דף עו ע״א: (ב) ד״ה אמר וכו׳ ולא היה קנוי לו קודם פסליה:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה ר״ז אמר וכו׳ אבל אברזין. ע׳ סוכה דף ל ע״ב תוס׳ ד״ה ולקנייה:

מוסף רש״י

צינור. של עץ או של אבן עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה (רשב״ם ב״ב סה:). **שחקקו ולבסוף קבעו.** בקרקע, **פוסל את המקוה.** דמים שאובין פוסלין אותו, וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטל תו שם כלי מיניה ומשוי להו שאובין למים שבתוכו (שם). **ולבסוף חקקו.** הרי הוא כעושה חריץ בקרקע (שם). **מה פסח דלית ליה תקנתא כלל.** לאחר זמן להקריבו, שהרי מום קבוע עולמית הוא (סוכה ל.).